

Konspekt lekcji historii w klasie III gimnazjum

Temat: *Powstanie warszawskie.*

Konspekt opracowany na podstawie podręcznika: *U źródeł współczesności. Dzieje nowożytne i najnowsze. Podręcznik dla klasy 3 gimnazjum* (autorzy: Włodzimierz Mędrzecki, Robert Szuchta).

Czas i miejsce realizacji: 2 godz. lekcyjne, pracownia historyczna.

Konspekt został opracowany z myślą o dużym zaangażowaniu całej klasy na lekcji. Wymaga on bowiem wcześniejszego przygotowania uczniów do zajęć – warto tu skorzystać z pracy uczniów chętnych, którym np. można przekazać film video o tematyce powstańczej – ja proponuję sztukę Teatru Telewizji: *Ziarno zroszone krwią*, która przedstawia ostatni tydzień lipca 1944 r. Informacje na temat zaangażowania młodzieży i ludności cywilnej w powstaniu warszawskim może przygotować z kolei inna grupa uczniów chętnych- w tym celu proponuje przekazać im książkę Jerzego Kasprzaka: *Tropami powstańczej przesyłki* oraz zachęcić ich do obejrzenia *Kroniki powstań polskich* (kres powstania warszawskiego).

Ze względu na ważność tego wydarzenia oraz przypadającej w tym roku 60. rocznicy, warto poświęcić temu zagadnieniu 2 godz. lekcyjne.

Proponuję, aby na **pierwszych 45 min.** uczniowie pracujący w grupach opracowywali poszczególne zagadnienia (na podstawie materiałów przygotowanych przez nauczyciela) i zaprezentowali wyniki pracy zespołowej. W czynnościach uczniów – drukiem pochyłym – uwzględniłam przykładowe i pożądane odpowiedzi uczniów.

Druga lekcja opiera się na zadanej i wykonanej przez uczniów pracy domowej : *Czy powstanie warszawskie powinno było wybuchnąć?* - w zadaniu tym proponuję wykorzystać **metodę „drzewa decyzyjnego”**, prezentację własnych przemyśleń i dyskusji klasowej zakończonej utrwaleniem i sprawdzeniem wiadomości. Istotne jest, aby uczniowie potrafili już posługiwać się metodą drzewa decyzyjnego – w innym bowiem wypadku bardzo dużo czasu pochłonie wyjaśnianie tej metody – warto wówczas zrezygnować z takiej pracy domowej, a drugą godzinę lekcyjną poświęcić głównie na wspólne redagowanie drzewa..

Cele kształcenia (po 2 godzinach lekcyjnych):

- A:
- uczeń pamięta daty: 4 VII 1943 r. – śmierć gen. W. Sikorskiego, 1 VIII 1944 r. – wybuch powstania warszawskiego, 2 X 1944 r. – kapitulacja powstania,
 - uczeń pamięta postacie: Władysław Sikorski, Tadeusz Komorowski „Bór”, płk Antoni Chruściel „Monter”, Stalin, Hitler,
 - uczeń pamięta okoliczności zerwania stosunków polsko – radzieckich,
 - uczeń pamięta, jak kształtowała się ogólna sytuacja militarna na frontach II wojny światowej w połowie 1944 r.

B:

- uczeń rozumie przyczyny wybuchu powstania warszawskiego,
- uczeń rozumie, na czym polegał plan „Burza”,
- uczeń rozumie przyczyny kapitulacji powstania warszawskiego,
- uczeń rozumie na czym polegał wkład młodzieży polskiej w przebieg powstania.

C:

- uczeń potrafi omówić przebieg powstania,
- uczeń potrafi wskazać na mapie poszczególne dzielnice Warszawy,
- uczeń potrafi omówić reakcje Hitlera na wybuch powstania,
- uczeń potrafi omówić zachowanie Stalina i wojsk Armii Czerwonej po wybuchu powstania,
- uczeń potrafi omówić reakcję państw zachodnich na wybuch powstania.

D:

- uczeń potrafi ocenić postawę ludności cywilnej w czasie powstania,
- uczeń potrafi ocenić postawę powstańców i postawę komunistów w czasie powstania,
- uczeń potrafi ocenić postawę państw zachodnich i ZSRR do wybuchu powstania,
- uczeń potrafi wypowiedzieć się nt. – *Czy powstanie warszawskie powinno było wybuchnąć?*

Bibliografia:

1. Włodzimierz Mędrzecki, Robert Szuchta: *U źródeł współczesności. Dzieje nowożytne i najnowsze. Historia. Podręcznik dla klasy 3. gimnazjum*, Warszawa 2001,
2. *Encyklopedia szkolna. Historia*, Warszawa 1993,
3. Jerzy Kasprzak: *Tropami powstańczej przesyłki*, Warszawa 1985,
4. Wywiad z Normanem Daviesem: *Ten cholerny Zachód*, w: *Gazeta Reporterów*, nr 28/592 z dn. 26 VII 2004,
5. *Kronika powstań polskich 1794–1944*, Warszawa 1994.

Metody:

- pogadanka,
- praca w grupach,
- praca samodzielna uczniów.

Środki dydaktyczne:

- podręcznik,
- xero informacji nt. powstania z *Encyklopedii szkolnej*,
- ilustracje z powstania warszawskiego,
- wywiad z Normanem Dawiesem na temat powstania,
- xero drzewa decyzyjnego do uzupełnienia (załącznik 1)

Tok lekcji 1:

Czynności nauczyciela	Czynności ucznia	Czas na realizację
Czynności organizacyjne: <ul style="list-style-type: none">- doprowadzenie klasy do spokoju,- sprawdzenie listy obecności.	Przygotowanie przez uczniów podręczników i zeszytów.	5 min.
Rekapitulacja wtórna: <ul style="list-style-type: none">- zapoznanie uczniów z ogólnymi celami lekcji,- prośba o przypomnienie:<ul style="list-style-type: none">- Jakie były okoliczności zerwania stosunków polsko – radzieckich ?- Jak kształtowała się sytuacja militarna na	Wykorzystując wiadomości z poprzednich lekcji, uczniowie odpowiadają na pytania dotyczące (<i>sprawy katyńskiej, klęski Niemców na froncie wschodnim, otwarcie II frontu na Zachodzie - desant w Normandii</i>).	5 min.

<p>frontach II wojny światowej w połowie 1944 r?</p>		
<p>Podanie i zapisanie na tablicy tematu lekcji wraz z punktami:</p> <p>Temat: Powstanie warszawskie</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Przyczyny wybuchu powstania - 1 VIII 1944 r. 2. Przebieg powstania warszawskiego. 3. Bilans powstania. 	<p>Zapisują do zeszytu.</p>	<p>5 min.</p>
<p>Omówienie tematu według punktów:</p> <ul style="list-style-type: none"> - podział klasy na 5 grup, rozdanie uczniom materiałów i zagadnień do opracowania, • <i>Na podstawie obejrzanej w domu sztuki oraz fragmentu podręcznika, wskaźcie przyczyny wybuchu powstania warszawskiego (zadanie dla I grupy).</i> <p>Polecenia dla uczniów:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Omówcie okoliczności wybuchu powstania, co to był plan „Burza”, 2. Co możecie powiedzieć o działalności AK w przeddzień wybuchu powstania? 3. Jakie postacie przedstawione w sztuce zasługują według was na zapamiętanie – ze względu na zaangażowanie w przygotowanie powstania? 4. Jakie nastroje towarzyszyły żołnierzom Armii Krajowej, a zwłaszcza gen. Tadeuszowi Komorowskiemu „Bór” przed powstaniem? Dlaczego zwlekano z ogłoszeniem godz. „W”? <ul style="list-style-type: none"> • <i>Na podstawie podręcznika, xero z Encyklopedii oraz mapy opracujcie przebieg powstania (zadanie dla II grupy).</i> <p>Polecenia dla uczniów:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kiedy wybuchło powstanie warszawskie? 2. Jakie były siły powstańców, a jakie wroga? 3. Jakie obiekty (cele) chciano opanować, czy się to udało powstańcom? 4. Jakie dzielnice zostały opanowane przez powstańców? 5. Które dzielnice upadły jako pierwsze, a jaka dzielnica broniła się aż do końca? 	<p>Przykładowe odpowiedzi:</p> <p>Pyt 1. - <i>sytuacja na frontach sprzyjała Polsce, Niemcy, którzy ponosili liczne klęski przygotowywali się do ewakuacji Warszawy – ludność cywilna ożywiona tym faktem chciała sama bić okupanta, Polacy chcieli sami decydować o swoim państwie – a Armia Czerwona zbliżała się do Warszawy (trzeba było się więc spieszyć), wzięto też pod uwagę utworzenie PKWN, który sprzyjał wpływom radzieckim w Polsce.</i></p> <p><i>Plan „Burza” dotyczył przejmowania terenów opuszczanych przez Niemców przed Armią Czerwoną.</i></p> <p>Pyt.2. – <i>Armia Krajowa była mocno zaangażowana w walkę o odzyskanie niepodległości, ponosiła przy tym duże straty – Armia Czerwona na opanowanych terenach aresztowała żołnierzy AK. Warszawa była miejscem koncentracji kilkudziesięciu tysięcy żołnierzy rwących się do walki.</i></p> <p>Pyt. 3. – <i>gen. Tadeusz Komorowski „Bór”, płk Antoni Chruściel „Monter”, Jan Nowak Jeziorański „Janek” (kurier z Londynu).</i></p> <p>Pyt. 4. – <i>Polacy się wahali, wyczekiwali najlepszego momentu wybuchu, nie wiedzieli jak zachowa się Stalin, jak Hitler, a jak Zachód.</i></p> <p>Przykładowe odpowiedzi:</p> <p>Pyt.1. – <i>1 VIII 1944, godz. 17 – godz. „W”</i></p> <p>Pyt.2. – <i>Powstańców było ok. 36 tys. żołnierzy, słabo jednak uzbrojonych (1 żołnierz z bronią na 7 bez broni). Niemców – ponad 40 tys., wyposażonych w broń pancerną, ciężką artylerię i lotnictwo.</i></p> <p>Pyt.3. – <i>Chciano opanować mosty na Wiśle, miejsca strategiczne, magazyny broni, budynki użyteczności publicznej, dworce kolejowe i autobusowe – nie udało się osiągnąć wszystkich postawionych celów – Niemcy</i></p>	

<p>6. Kiedy powstanie skapitulowało?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Na podstawie podręcznika – s. 275 – 276 oraz wywiadu z Normanem Daviesem omówcie jaka była reakcja Hitlera, Stalina i przedstawicieli mocarstw zachodnich na wybuch powstania. (zadanie dla III grupy). Warto zachęcić, aby uczniowie opracowali te zagadnienia metodą metaplanu (jak było?, jak być powinno?, dlaczego nie było tak, jak być powinno?). <ol style="list-style-type: none"> 1. Jak zachował się Hitler, gdy dowiedział się o wybuchu powstania? 2. Jak zachował się Stalin, gdy dowiedział się o wybuchu powstania? 3. Jaki był stosunek Wielkiej Brytanii i USA do wybuchu powstania? Dlaczego nie udzielono Polsce pomocy (wg. Daviesa)? <ul style="list-style-type: none"> • Na podstawie podręcznika, fragmentów książki Jerzego Kasprzaka np. rozdz. Zawiszackie akcje, czy W małym sabotażu oraz ilustracji umieszczonych na końcu książki oraz w Kronice powstań polskich. Opracuj zagadnienie dotyczące udziału ludności cywilnej w powstaniu oraz zaangażowaniu dzieci i młodzieży) - zadanie dla grupy IV (powinna być liczniejsza). <ol style="list-style-type: none"> 1. Kim byli „Zawiszacy”? 2. Co to były „Szare Szeregi”? 3. Podaj przykładowe akcje „Zawiszaków”, harcerzy i harcerek, ludności cywilnej walczącej Warszawy. 4. Co to była Powstańcza Poczta Polowa, jak działała? <ul style="list-style-type: none"> • Na podstawie podręcznika – s. 278, materiałów z Encyklopedii szkolnej – s. 458 oraz Kroniki powstań polskich – s. 516 – 518 przedstawcie bilans powstania - zadanie dla grupy V. 	<p>zniszczyli mosty na Wiśle. Pyt.4. – Mokotów, Żoliborz, Stare Miasto, Wola, Ochota, Powiśle, Śródmieście. Pyt.5. – Jako pierwsze upadły dzielnice – Wola, Ochota (11 VIII), najpóźniej – Śródmieście (2 X) Pyt.6. - 2 X 1944 r. dowództwo Armii Krajowej podpisało akt kapitulacji. Powstanie warszawskie upadło.</p> <p>Przykładowe odpowiedzi: Pyt.1. – Hitler nakazał zniszczyć, zrównać z ziemią Warszawę, a ludzi wymordować. Pyt.2. – Stalin wstrzymał marsz na Warszawę, pozwolił tym samym na niszczenie Polaków przez okupanta niemieckiego, zakazał zrzutów z samolotów z pomocą, bronią dla walczącej Warszawy Pyt.3. – Wielka Brytania i USA były obojętne na sytuację w Warszawie. Wg. Daviesa były one zainteresowane desantem w Normandii, powodzeniem na froncie zachodnim, istniało także coś takiego jak polityka prosowiecka – oddano Polskę pod władanie Stalina – później wysyłano samoloty z pomocą – pomoc ta była jednak nikła i nie trafiała do powstańców.</p> <p>Przykładowe odpowiedzi: Pyt.1. – Młodzież i dzieci walczący w powstaniu. Pyt.2. - Kryptonim ZHP walczącego w powstaniu warszawskim. Pyt.3. – Tak zwany mały sabotaż: zrywanie flag niemieckich, naklejanie plakatów, rozbijanie szyb w lokalach niemieckich, rysowanie symboli powstańczych (kotwica), roznoszenie poczty, roznoszenie gazet powstańczych itp. Pyt.4. – Opracowane głównie na podstawie ilustracji i działu z książki: Poczta polowa (s. 82) – utrzymywanie łączności między urzędami wojskowymi i cywilnymi, przenoszenie listów (często kanałami) od powstańców do rodzin, między poszczególnymi oddziałami. Istniały specjalne skrzynki poczty polowej.</p> <p>Przykładowa wypowiedź: Powstanie upadło 2 października 1944 r. Warszawa została zniszczona, zginęło ponad 20 tys. żołnierzy AK, NSZ, AL., ok. 200 tys wyniosły straty wśród ludności cywilnej, wiele</p>	
--	---	--

	<i>dzieł kultury zostało zniszczonych lub wywiezionych z Polski.</i>	
Rekapitulacja pierwotna: Ćwiczenie utrwalające - pyt. 1. i 3., s. 279 (podręcznik)	Odpowiadają na pytania.	5 min.
Ocena aktywności uczniów		2 min.
Zadanie i wyjaśnienie pracy domowej: - nauczyciel rozdaje xero drzewa decyzyjnego (załącznik 1), dyktuje polecenie: Znając przyczyny, przebieg i skutki powstania warszawskiego, podejmij decyzje: uzupełnij drzewo decyzyjne, gdzie problemem jest – Czy powstanie warszawskie powinno wybuchnąć? – po uzupełnieniu drzewa podkreśl swój wybór i go pisemnie uzupełnij.	Zapisują polecenie do zeszytu, pytają o ewentualne niejasności	3 min.

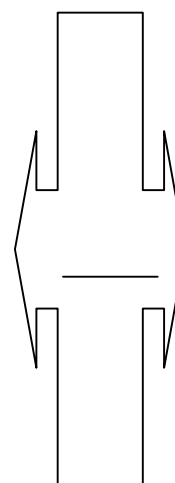
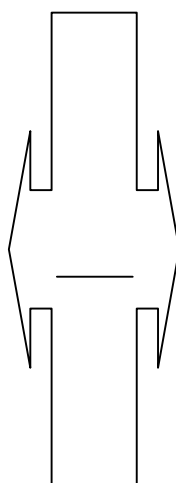
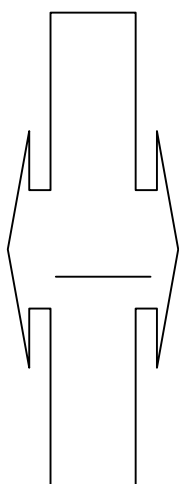
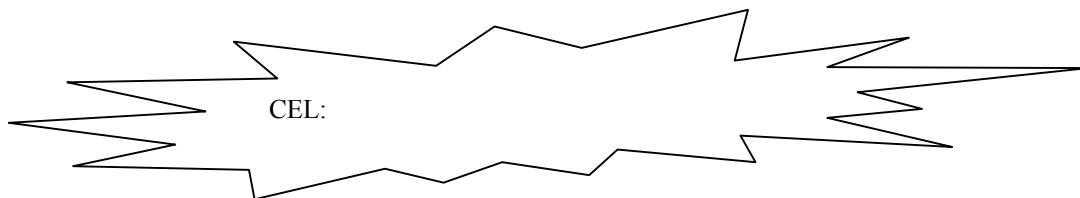
Tok lekcji 2:

Czynności nauczyciela	Czynności ucznia	Czas na realizację
Czynności organizacyjne: 1. doprowadzenie klasy do spokoju, 2. sprawdzenie listy obecności.	Przygotowanie do zajęć poprzez wyjęcie zeszytów i podręczników. Spokój i gotowość do pracy.	5 min.
Rekapitulacja wtórna: 1. sprawdzenie pracy domowej (nauczyciel pyta o ewentualne trudności), 2. nauczyciel prosi o wspólne rozwiązanie krzyżówki (załącznik 2).	Pokazują zeszyty z pracą domową. Biorą udział w rozwiązaniu krzyżówki.	10 min.
Podanie i zapisanie na tablicy tematu lekcji wraz z punktami: Temat: Czy powstanie warszawskie powinno było wybuchnąć? 1. Moja decyzja. 2. Ocena powstania przez współczesnych.	Uczniowie zapisują polecenie do zeszytu.	3 min.
Omówienie tematu według punktów: 1. <u>prezentacja wybranych drzew decyzyjnych oraz uzasadnień wyboru,</u> 2. <u>dyskusja klasowa nad pytaniem z tematu lekcji</u> – nauczyciel prosi uczniów o podział klasy na tych, którzy uznają słuszność wybuchu powstania, i na tych, którzy są przeciwni, mają inne zdanie; nauczyciel zwraca uwagę, że w trakcie lekcji będzie można zmienić grupę tylko raz, 3. <u>podsumowanie dyskusji przez nauczyciela</u> oraz krótka pogadanka nauczyciela na temat ocen powstania warszawskiego, po 60 latach od tego wydarzenia.	Chętni uczniowie prezentują swoje drzewa decyzyjne i uzasadniają swój wybór Aktywnie uczestniczą w dyskusji	20 min.
Rekapitulacja pierwotna: - nauczyciel prosi o odpowiedź na pyt. 4., s. 279 z podręcznika.	Wykorzystując wiadomości z dwóch ostatnich lekcji, uczniowie odpowiadają na pytanie.	3 min.

Ocena aktywności uczniów		2 min.
Zadanie i wyjaśnienie pracy domowej: - napisz sprawozdanie z klasowej dyskusji nt. Czy powstanie warszawskie powinno wybuchnąć?	Zapisują do zeszytu, pytają o ewentualne niejasności	2 min.

Załącznik 1

Moja decyzja:

Czy powstanie warszawskie powinno było wybuchnąć?

Załącznik 2

1. Najmłodzi walczący warszawiacy zaangażowani w mały sabotaż (odp.: **Zawiszacy**)
2. Jan Nowak - – kurier z Londynu (odp: **Jeziorański**)
3. Przywódca ZSRR, wstrzymał ofensywę na Warszawę Armii Czerwonej (odp.:**Stalin**)
4. Miesiąc wybuchu powstania warszawskiego (odp.: **sierpień**)
5. Dzielnica Warszawy – ostatni punkt oporu (odp.: **Śródmieście**)
6. Dowódca AK, podjął decyzję o wybuchu powstania (odp.: **Komorowski**)
7. Plan, który zakładał przejmowanie terenów opuszczanych przez Niemców przed wkroczeniem Armii Czerwonej (odp.: **Burza**)
8. Pseudonim Antoniego Chruściela (odp.: **Monter**)
9. Pseudonim Tadeusza Komorowskiego (odp.: **Bór**)
10. Miesiąc upadku powstania warszawskiego (odp.: **październik**)
11. Miejsce katastrofy i śmierci gen. Władysława Sikorskiego (odp.: **Gibłartar**)
12. Przywódca III Rzeszy (odp.: **Hitler**)

